



Broj LII / 2019  
Bilten o procesu pregovora  
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

# SRBIJA I EU: U POTRAZI ZA PROŠIRENJE

TEMA BROJA STR. 3–5

## INTERVJU STR. 6–8

Milan Antonijević, izvršni direktor Fondacije za otvoreno društvo Srbija

## KOLUMNA STR. 9–10

O odgovornosti – ima li odgovorne vlasti u Srbiji?

## AKTUELNO STR. 15–16

Koji je razlog da se pripremimo za dolazeću zimu (a nije Noćni kralj) – zimski vazduh, Igra prestola i Zapadni Balkan

## PREDSTAVLJAMO STR. 17

Projekat „YOU4EU – Učešće građana 2.0”

- 3. jul** **David Sasoli, novi predsednik Evropskog parlamenta**  
David Sasoli, bivši italijanski novinar, izabran je za novog predsednika Evropskog parlamenta. Sasoli je, u drugoj rundi, dobio 345 glasova od 667 važećih glasova evropskih poslanika, pobeđivši ostala tri kandidata. [Više...](#)
- 3-5. jul** **Samit Zapadnog Balkana u Poznanju**  
Na Samitu Zapadnog Balkana u Poznanju, glavna tema bili su budući ciljevi za Zapadni Balkan, kao i šta je dosad postignuto u okviru Berlinskog procesa. Tokom Samita održan je Tink Tenk forum, kao i paneli na kojima se učesnici govorili o situaciji u regionu. Pored toga, održani su Forum civilnog društva i Biznis forum. Poslednjeg dana sastali su se lideri država članica Berlinskog procesa i Zapadnog Balkana. [Više...](#)
- 26-27. jul** **Johanes Han posetio Srbiju**  
Evropski komesar za politiku susedstva i pregovore o proširenju Johanes Han boravio je u dvodnevnoj poseti Beogradu. Tom prilikom je izjavio da će tokom svog trećeg mandata u Evropskoj komisiji verovatno napustiti taj portfelj, ali da će ostati posvećen regionu Zapadnog Balkana. [Više...](#)
- 26-27. avgust** **Dejvid Mekalister posetio Beograd**  
Predsedavajući Odboru Evropskog parlamenta za spoljne poslove Dejvid Mekalister ocenio je u Beogradu da eventualni bojkot predstojećih izbora u Srbiji ne bi doprineo jačanju demokratskih institucija. Mekalister je rekao i da EP pažljivo prati okrugle stolove vlasti i opozicije na Fakultetu političkih nauka, kao i da je spreman da pruži podršku nalaženju zajedničkog jezika. [Više...](#)
- 12. septembar** **V4 usvojila deklaraciju o Zapadnom Balkanu - potvrda podrške priključenju EU**  
Premijeri zemalja Višegradske grupe (Češka, Slovačka, Mađarska i Poljska) su 12. septembra, u Pragu, usvojili Deklaraciju o Zapadnom Balkanu, kojom su ponovo potvrdili nedvosmisleno podršku pristupanju tog regiona EU, ističući da ujedinjenje Evrope nije potpuno bez pristupanja Zapadnog Balkana. [Više...](#)
- 17. septembar** **U Beogradu otvoreno Sedište Sekretarijata Transportne zajednice Jugoistočne Evrope**  
Sedište Sekretarijata Transportne zajednice Jugoistočne Evrope otvoreno je 17. septembra u Beogradu, u prisustvu premijerke Srbije Ane Brnabić, evropske komesarke za transport Violete Bulc i šefa Delegacije EU u Srbiji Sema Fabricija. Osnivanje Transportne zajednice dogovoreno je i potpisano 2017. godine u okviru Berlinskog procesa. [Više...](#)

## IMPRESUM

---

**Izdavač:** Beogradska otvorena škola (BOŠ)  
Masarikova 5/16, 11000 Beograd, Srbija  
[www.bos.rs](http://www.bos.rs)

**Urednici:** Jelena Babić, Vladimir M. Pavlović, Jelena Jorgačević,  
Tamara Arsić, Milica Mijatović

**Autori:** Jelena Babić, Milica Mijatović, Tamara Arsić, Aleksandra Đurović, Mirjana Jovanović, Marija Todorović

**Lektura:** Marijana Milošević

Objavlivanje elektronskog biltena „Progovori o pregovorima” podržala je Fondacija za otvoreno društvo u Srbiji. Stavovi izneti u ovom biltenu nisu nužno stavovi Fondacije za otvoreno društvo. Beogradska otvorena škola odgovorna je isključivo za iznete informacije. Za stavove i informacije u autorskim tekstovima i intervjuima odgovorni su sami autori, odnosno intervjuisane osobe.



Srbija i EU

## U POTRAZI ZA PROŠIRENJEM

**Proces pristupanja jeste čvrsto vezao budućnost regiona Zapadnog Balkana za Evropsku uniju i njenu budućnost. Ali je napredak regiona u procesu, u najmanju ruku, neodlučan i oklevajući. Region, još uvek, ne uspeva da odgovori na ključne obaveze i reforme koje proizilaze iz onoga što je osnova procesa, ali i politike proširenja – kriterijume iz Kopenhagena.**

Prošle godine u ovo vreme još smo bili opijeni onim vetrom koji je duvao u naša jedra i doneo nam obnovljenu i verodostojnu evropsku perspektivu koju su, činilo nam se, svi stavili u zapečak.

I mi i Evropska unija.

Još uvek ohrabreni osmesima, rukovanjima i obećanjima o neophodnosti povezivanja sa Samita, na kome smo se okupili

***Kako navodi Strategija, pitanja vladavine prava, ljudskih prava i dobrog upravljanja ostaju goruća u zemljama Zapadnog Balkana. Naročita pažnja obraća se na: nezavisnost, kvalitet i efikasnost sudskog sistema, iskorenjavanje korupcije, javne nabavke i borbu protiv organizovanog kriminala.***

posle 15 dugih godina, tokom kojih smo se i pridruživali i pristupali, a da ni jedno ni drugo nismo priveli kraju – septembar prethodne godine bio je daleko optimističniji u pogledu naše svetle budućnosti. Ili perspektive.

Svejedno za šta se opredelite (budućnost ili perspektivu, prim. aut.) bitno je da je ona ili evropska ili verodostojna.

Drugačije ne biva.

### Deset godina je prošlo kao tren... ne, čekajte. Dvadeset.

Proširenje jeste jedna od najuspešnijih politika Evropske unije, ili makar najuspešniji mehanizam i vodič spoljne politike Unije, koja je još uvek u potrazi za svojim smislom i jednoglasjem.

U proteklim decenijama politika proširenja i perspektiva članstva državama, sada članicama Evropske unije, pružila je izvesnu stabilnost, učvrstila osećaj zajedništva i održala mir širom velikog dela evropskog kontinenta.

Zapadni Balkan, ili onaj deo evropskog kontinenta koji danas zovemo Zapadnim Balkanom, u procesu je pristupanja od 1999. godine, odnosno 2000. godine, kada su Procesu stabilizacije i pridruživanja pristupile i Srbija i Crna Gora. Nedugo nakon toga, u Solunu je 2003. godine potvrđena evropska perspektiva regiona, a deset godina nakon Soluna, Hrvatska je postala država članica.



Dalje uspehe procesa, proširenja i ove pomenute perspektive članstva još uvek čekamo.

Da ne bude nedoumica, proces pristupanja EU jeste čvrsto vezao budućnost regiona Zapadnog Balkana za Evropsku uniju i njenu budućnost. Ali je napredak regiona u procesu, u najmanju ruku, neodlučan i oklevajući.

Region, još uvek, ne uspeva da odgovori na ključne obaveze i reforme koje proizilaze iz onoga što je osnova procesa, ali i politike proširenja – kriterijume iz Kopenhagena.

Iako smo početkom 2018. godine razvejali zastave i pozdravili proširenje, Evropska unija nas je, nešto malo pre toga, vratila nazad u školske klupe.

I jasno poručila: Prvo osnove (Fundamentals first).

### Pa, da počnemo. Od početka.

I ova prethodno pomenuta verodostojna perspektiva, koju često nazivamo novom Strategijom proširenja, iz februara 2018. godine, ponovo je istakla ono od čega mora da se krene, ono na čemu posebno mora da se radi i poručila da ukoliko ne postignemo napredak u oblastima koji su označene kao osnove – proces će, u najmanju ruku, biti još sporiji. Ako je to uopšte moguće.

Kako navodi Strategija, pitanja vladavine prava, ljudskih prava i dobrog upravljanja ostaju goruća u zemljama Zapadnog Balkana. Naročita pažnja obraća se na: nezavisnost, kvalitet i efikasnost sudskog sistema, iskorenjavanje korupcije, javne nabavke i borbu protiv organizovanog kriminala.

Kada je reč o dobrom upravljanju, naglasak je na reformi javne uprave, posebno na kvalitetu i odgovornosti javne administracije, transparentnosti i boljoj usluzi za građane.

***Proširenje jeste jedna od najuspešnijih politika Evropske unije ili makar, najuspešniji mehanizam i vodič spoljne politike Unije koja je još uvek u potrazi za svojim smislom i jednoglasjem. U proteklim decenijama politika proširenja i perspektiva članstva državama, sada članicama Evropske unije, pružila je izvesnu stabilnost, učvrstila osećaj zajedništva i održala mir širom velikog dela evropskog kontinenta.***

Dakle, prvo osnove koje su vrlo jasno, još 1993. godine, zapisane u Kopenhagenskim kriterijumima.

Da se ne iznenadimo i/ili zapitamo, ali neki od kriterijuma prethodnih u osnove su poznati od početka procesa.



Izvor: <https://www.ekapija.com/>

Na kojima radimo već godinama. I za koje su nam, optimistično, potrebne godine.

Pitanje pristupanja Evropskoj uniji je stvar izbora. Opređenja. Ono je zasnovano na vrednostima, koje svaka zemlja mora, u najmanju ruku, aktivnije da prigri.

Ipak, ponavljanje istih ili uvođenje novih, dodatnih, starih, a opet novih kriterijuma, stvara osećaj konstantne i neprevaziđene uslovljenosti i beskonačnosti.

Ovakvo postavljena uslovljenost procesa neminovno rađa i odbojnost prema njemu. Smanjenje podrške. Mogućnost za izgovore.

Pozivanje na proširenje kada nam je u korist. I upiranje prstom kada nas, u najmanju ruku, zabave godišnji izveštaji Evropske komisije jer prate pripremljenost i napredak u oblastima koje su Uniji posebno važne za nove države članice.

Oblastima koje su osnove.

I kažu – napredak je ograničen.

Tamo gde je, za proces pristupanja, i najpotrebniji. I najviše zavisi.

### Srešćemo se opet negde ti i ja

Ista ova Strategija nam je donela još nešto – perspektivu prethodnu u vremenski okvir – 2025. godinu.

Zašto 2025. godina i otkud baš ona?

U duhu dobrih očekivanja Brisel daje najbolji mogući ishod pristupanja Crne Gore i Srbije. Ipak, ova godina nije konačna odrednica za pristupanje ovih dveju zemalja Evropskoj uniji.

Zašto?

Zato što ceo proces ne odstupa od svog početnog načela, a to je da se pristupanje i dalje zasniva na zaslugama, tj. na urađenom poslu.



Izvor: Arhiva BOŠ-a

Politika proširenja, te sama Strategija, nije ništa drugo nego deo jedne veće strategije koja treba da osnaži ne samo zemlje Zapadnog Balkana već čitavu Evropsku uniju. Evropska unija mora da bude spremna za prijem novih država članica.

Glasovi koji iz Evropske unije dolaze do našeg poluostrva kažu:

Unija mora biti snažnija i stabilnija, pre nego što postane veća. Geografski.

Proširenje nije moguće pre produbljivanja i sprovođenja reformi u EU koje bi omogućile bolje funkcionisanje Unije.

Evropska unija jeste i ostaće najpouzdaniji partner Zapadnom Balkanu.

Politika proširenja nastavlja da bude najveći garant stabilnosti.

Evropska unija pozdravlja i nagrađuje napredak zasnovan na objektivnim rezultatima i zaslugama.

### *Déjà vu za kraj*

Ukoliko pogledamo mesece iza nas – bilo je razloga za slavlje. Istorijsko.

Nagradu, zasnovanu na rezultatu, od strane EU još čekamo.

Otvorena poglavlja ne brojimo, pamtimo. Zatvorena poglavlja priželjkujemo.

Čekamo jesen. Novu Evropsku komisiju i novi direktorat koji će nam možda dati novi prioritet, perspektivu i pravac.

Čekamo na rezultatima zasnovan napredak.

Funkcionalnost, pre stabilnosti.

Čekamo i odgovornost.

Sa obe strane.

Do tada.

Srećne nam osnove.

*Jelena Babić,  
Beogradska otvorena škola*

EWB intervju, Milan Antonijević

## VLAST OTEŽALA DIJALOG, RAZUMEMO ODUSTAJANJE OPOZICIJE

**Niko ne očekuje da ćete za šest meseci imati idealnu situaciju, ali moja procena je da se jednom mora napraviti zaokret. Mislim da postoji pažnja i javnosti za ovaj proces, išli smo po Srbiji i razgovarali sa ljudima, postoji nada i želja velikog broja građana da situacija može da se promeni, da se smanje polarizacija u društvu, ali koliko će to biti uspešno zavisice od svih aktera na političkoj sceni. Lako je izazvati incidente i urušiti poverenje u demokratske procese, koje se gradi decenijama. Možda smo izgubili prethodnih trideset godina, ali ne moramo izgubiti narednih šest meseci u procesima koji ne vodi ka poboljšanju situacije i izbornoj zaštiti građana.**

Održavanje serije dijaloga predstavnika vlasti i opozicije o izbornim uslovima, koji je krajem jula počeo na Fakultetu političkih nauka, bio je početak uspostavljanja hitne debate među partijama, koja je navedena i u ovogodišnjem Izveštaju Evropske komisije. U međuvremenu se deo opozicije povukao, a uspešan završetak ovog procesa stavljen je pod znak pitanja. Kakva je njegova budućnost i da li je ipak moguće postići neki kompromis pitali smo jednog od organizatora, izvršnog direktora Fondacije za otvoreno društvo Srbija Milana Antonijevića.

**European Western Balkans: Ostao je još jedan sastanak vlasti i opozicije o izbornim uslovima. Na početku je izgledalo da je dijalog pokrenut i da je moguće doći do nekog rešenja, međutim, opozicije je sve manje za stolom. Da li je realno reći da su pregovori propali?**

**Milan Antonijević:** Naravno da nije, kada pogledate teme koje su tu pokrenute, broj učesnika sastanaka je nešto što pokazuje da je moguće u istoj prostoriji razgovarati o ovim temama. Svi oni koji ne učestvuju na sastancima dobijaju materijale i mogu da se kasnije uključe ukoliko žele, mi ih takođe informišemo o onome što je dogovoreno.

Mislim da postoji mogućnost, sada da li je to moj preterani optimizam ili ne, da se za stolom razgovara o celini predloga, to jest o sve četiri oblasti koje smo pokrili i da to bude urađeno u okviru ovog poslednjeg tematskog okruglog stola koji se bavi biračkim pravom građana i pritiscima, odnosno svim onim što je zaista, siguran sam, najvažnije kada govorite o građanima Srbije: način na koji se donosi odluka o glasanju, mogući pritisci, izbegavanje takvih situacija i, uopšte, zaštita njihovih prava i sprečavanje pritiska koji smo mogli videti u Medveđi i na nekim drugim mestima.

**EWB: Dakle, očekujete da na poslednjem sastanku opozicija može da se vrati za sto?**

**Milan Antonijević:** Mi se nadamo, razgovaramo i dalje sa njima, naravno da se upućuju pozivi. Ono o čemu se razgovaralo na



Izvor: <https://europeanwesternbalkans.rs>

prva tri okrugla stola već dobija obrise, u pitanju su neki potezi vladajućih stranaka koji će se morati videti nužno i u parlamentu, dakle govorimo o javnim slušanjima, medijska sfera je izazvala najviše pažnje, pa onda i u tome očekujemo najviše pomaka. Govorimo i o radu REM-a, o prilici da se o ovim pitanjima raspravlja u okviru Narodne skupštine, a kada pogledate šta su organizacije kao što su CRTA, CeSID, Transparentnost, Novosadska novinarska škola predlagale, tu ima dovoljno prostora za brze akcije koje bi dovele do izmene pojedinih propisa. Ono što je mnogo bitnije je sama primena, mislimo da je tu, osim usklađivanja pojedinih zakona koji su doveli do ovakve situacije, neophodno posvetiti pažnju njihovoj primeni na terenu, ukazivanju na svako moguće kršenje i jasne reakcije ukoliko do takvog kršenja dođe.

**EWB: Ko ih je otežao?**

**Milan Antonijević:** Kada pogledate kako izgleda razgovor u prostorijama na Fakultetu političkih nauka i ono što kasnije bude izrečeno u medijima, deluje kao da se ne želi pomak u bilo koje od ove četiri oblasti. Mislim da u tom smislu najveću pažnju treba usmeriti na vladajuću stranku, na koaliciju i na ono što se dešava u medijima, i u privatnim medijima koji vode kampanju protiv opozicije, u pitanju je jedno neprimereno izveštavanje, kao i pritisci koji se dešavaju na terenu i što mi pokušavamo da ovakvim dijalogom izmenimo. Nijednoj političkoj stranci na FPN-u nije bilo prijatno ni u jednom trenutku. Očigledno su se otvorila neka teška pitanja, otuda i teške reči koje su se tamo izgovorile i koje deluju da dijalog ne može biti, ali unutar tih tri ili nešto više sati koje tamo provedemo ipak se dolazi do mogućnosti nekih izmena, primena zakona i od toga sve kreće. Dakle, ima prostora za razgovor, mi u potpunosti razumemo zašto su neke stranke odlučile da u ovom trenutku na ovakav način ne učestvuju, mnogo toga se učinilo da pregovori budu otežani i da ovaj dijalog, i kasnije sve što bi trebalo da usledi, deluje kao nemoguća misija.

**EWB: Upravo pritisci na terenu jesu jedan od razloga zbog kojih opozicija više ne učestvuje, pogotovo izbori u Međveđi, koji su pokazali da vlast nema nameru da suštinski promeni stanje na terenu. Kako Vama izgleda sve to što se događa u političkom životu?**

**Milan Antonijević:** Na tim izborima, koji su bili neka vrsta lakmusa, video se jedan od načina na koji se oni mogu odvijati. Kada su izbori u jednoj opštini, naravno da će sva pažnja vlasti i opozicije fokusirati na nju, ali kada se uđe u kampanju u čitavoj Srbiji ne možete napraviti takav nivo pritiska, i siguran sam da bi uslovi bili znatno drugačiji.

**EWB: Kao i na većini prethodnih, što je CRTA već konstatovala u svojim izveštajima. Videli smo razne vrste pritiska, crne džipove...**

**Milan Antonijević:** Da, to je nešto što predstavlja jedan vid pritiska i time ćemo se baviti na četvrtom tematskom stolu, mislim da je zaista najvažnije da o tome razgovaramo sa građanima, da vidimo kakav je pritisak bio prve tri decenije višepartijskog političkog života u Srbiji, i da li su svi akteri na političkoj sceni završili sa svojim ciklusom velikih pritiska, kao i da li mogu da se svi zajedno odreknu takvih praksi, kako bismo na taj način zaokružili ove tri decenije i vratili se na neke početne položaje, kakve možemo videti u uređenim zemljama EU. Ja ne očekujem čuda, ne možete na osnovu pet sastanaka na FPN-u izmeniti celokupnu situaciju i skloniti sve probleme koji su se gomilali u prethodne tri decenije, tako da mi je malo strpljenja političkih stranaka tu nedostajalo, onih koje su odustale

*Ja sam veoma često govorio o pritiscima koji građani trpe, koji su mnogo vidljiviji i lakše sprovodljivi u malim sredinama nego u velikim gradovima. Treba razmišljati i o ljudima kojima egzistencija zavisi od poslova koji su dobili, nažalost preko stranke, i koji će, ne razmišljajući o posledicama svog delovanja, vršiti pritisak na svoje okruženje kako da glasaju.*

od dijaloga. Potpuno razumemo pritiske koji su do toga doveli, ali pokušavamo da što više konkretnih stvari tu dogovorimo, da vidimo na koji se način one mogu sprovesti i da sve snage upregnemo u to da se promena vidi krajem marta 2020. godine. Šest meseci jeste kratak period, ali žao mi je što niko ovu akciju niko nije započeo nakon prethodnih parlamentarnih izbora, dakle pre četiri godine, mislim da bi situacija bila znatno drugačija.

**EWB: Zar ne deluje pomalo naivno misliti da se u šest meseci može promeniti ono što se nije promenilo u poslednjih sedam godina?**

**Milan Antonijević:** Onda uopšte ne treba da se bavimo pokušajima da se promeni bilo šta, jer onda ne govorimo o sedam godina, govorimo o trideset godina, pogledajte kako izgleda politički život u Srbiji i nađite neki od perioda u kojima neki od ovih mehanizama i pritiska nije korišćen. Oni sada jesu pojačani, naravno imate tu i društvene medije i kampanje lažnih

vesti sa kojima se ni Evropa ni svet ne mogu lako izboriti, sve to se vidi u Srbiji. Treba naći odgovore na to: načine na koji se odgovara na takve pritiske, načine na koji se ohrabruju građani da slobodno zasnuju svoj politički stav o podršci pojedinim strankama.

Ja sam veoma često govorio o pritiscima koji građani trpe, koji su mnogo vidljiviji i lakše sprovodljivi u malim sredinama nego u velikim gradovima. Treba razmišljati i o ljudima kojima egzistencija zavisi od poslova koji su dobili, nažalost preko stranke, i koji će, ne razmišljajući o posledicama svog delovanja, vršiti

*Ne možemo ovaj proces voditi u nedogled, već treba da vidimo koji su njegovi rezultati, i mislimo da je jedino primereno nastaviti praćenje primene onoga što je ispunjeno od onoga što je dogovoreno na FPN-u, ali to neće biti na svakih deset ili nedelju dana kako do sada radimo već u nekim dužim periodima u okviru kojih se ova primena može videti i u praksi.*

pritisak na svoje okruženje kako da glasaju. Ovde treba uvesti i još jedan element koji nismo imali na prethodnim izborima – ne sećam se kada je bilo efikasne akcije tužilaštva protiv krivičnih dela navedenih u delu Krivičnog zakonika koji se odnosi na postupke koji se mogu počinuti pre ili tokom izbora. Tek sa uvođenjem vladavine prava i hrabrošću sudija da, bez obzira ko se nalazi sa druge strane, pokreću postupak, tada ćete ovu promenu i videti. Zato očekujemo da ćemo na poslednjem okruglom stolu biti mnogo više govora i o krivičnoj odgovornosti za sprečavanje slobodnog izražavanja volje i glasanja, o čemu smo govorili i na prethodnim sastancima.

Niko ne očekuje da ćete za šest meseci imati idealnu situaciju, ali moja procena je da se jednom mora napraviti zaokret. Mislim da postoji pažnja i javnosti za ovaj proces, išli smo po Srbiji i razgovarali sa ljudima, postoji nada i želja velikog broja građana da situacija može da se promeni, da se smanje polarizacija u društvu, ali koliko će to biti uspešno zavisice od svih aktera na političkoj sceni. Lako je izazvati incidente i urušiti poverenje u demokratske procese, koje se gradi decenijama. Možda smo izgubili prethodnih trideset godina, ali ne moramo izgubiti narednih šest meseci u procesima koji ne vodi ka poboljšanju situacije i izbornoj zaštiti građana.

**EWB: Vlast je najavila pozivanje posmatračke misije OEBS-a. Vidite li to kao znak dobre volje i korak napred ka boljim izbornim uslovima ili blef vlasti?**

**Milan Antonijević:** Mislim da jeste korak napred, mi razgovaramo sa OEBS/ODIHR-om, razgovaramo i sa Evropskom unijom, koji takođe posmatraju ceo ovaj proces pregovara i gledaju kakvi će biti rezultat. U vreme kada smo počeli ovaj proces sa FPN-om, nismo imali nijedan proces koji bi otvarao pitanje fer i pravednih izbora. Niste imali takve razgovore, i ovo leto smo iskoristili da sve ove teme otvorimo, mislim da postoji dovoljna pažnja javnosti za to. Koju god temu da smo prethodno otvarali kao civilno društvo nismo imali dovoljnu pažnju medija, i opozicionih i vladajućih. To pokazuje da postoji mogućnost da se rasprava vrati gde joj je mesto – u medije, da se otvori prostor za pitanja koja postoje, da se radi na smanjivanju polarizacije i vraćanju političkog života

tamo gde mu je mesto, a to je odsustvo pritiska kada iza paravana dajete svoj glas, i da posle u parlamentu možete kroz institucije gledate način na koji se vaša država može izmeniti donošenjem novih zakona, i to je ono što je opšti cilj.

**EWB: Kada govorimo o ulozi međunarodne zajednice, pre svega ulozi Evropske unije u ovom procesu, da li su ovi razgovori posledica pritiska iz Brisela?**

**Milan Antonijević:** Sigurno je da smo, kada smo donosili ovu odluku, konsultovali sve izvore i izveštaje koji postoje – pogledajte i naše izjave od početka godine, one govore o dijalogu, danas sam gledao izjave još iz 2017. predsednika Srpske akademije nauka i umetnosti koji govori o tome da ne postoji dijalog u našem društvu i on se mora uspostaviti na političkom nivou. Veoma često se javljaju takvi signali, u poslednjem izveštaju Evropske komisije govori o potrebi hitnog uspostavljanja političkog dijaloga, tako da ta reč „hitno“ koja je dva puta pomenuta samo u tom dokumentu govori da je ovo poslednji trenutak u kom se može poslati neka poruka članicama EU i, što je mnogo bitnije, poslati poruku građanima Srbije da je moguće da uređenje ove zemlje koja je prošla kroz sve što je prošla moguće izmeniti u procesu reformi.

**EWB: Kako ste ubedili vladajuće stranke da sednu za sto nakon sedam godina?**

**Milan Antonijević:** Podjednak napor je bio potreban da sve stranke koje su učestvovala u dijalogu sednu za sto, mislim da je negde i stručnost organizacija i dugogodišnji rad onih koji su predstavljali svoje preporuke bio garant da će ovi razgovori biti otvoreni, da će sva pitanja biti stavljena na sto...

**EWB: Ali postojale su upravo zamerke na CRTU, CeSID...**

**Milan Antonijević:** Da, i na Fondaciju za otvoreno društvo. Mislim da vas ti napadi ne mogu obeshrabrati jer oni očigledno govore da radite dobar posao. Treba staviti sujetu po stranu. Napadi koji se dešavaju i dok vodimo ovaj proces, pojedine izjave, grube su i jake, ali ne može se zbog njih izaći iz ovog procesa. Želja organizacija da pokažu ono što su prikupile proteklih godina mnogo je bitnija od jedne izjave, koja je možda i istrgnuta iz konteksta, govorim o izjavi predsednika Republike Srbije, ili od nekih stvari koje se izjavljuju na društvenim mrežama, mislim da je to potpuno jasno da se na to ne treba reagovati, bitnije je sam proces nego svaka reč koja se o njemu izgovori, sa bilo koje strane.

**EWB: Rekli ste da je nakon sastanka na FPN-u plan da se krene sa javnim saslušanjima i uključenjem Narodne skupštine u proces?**

**Milan Antonijević:** To je obećanje vladajuće stranke, da će se o radu REM-a razgovarati u Narodnoj skupštini, o njihovom neobavljanju funkcije u predizbornom periodu i da će se, takođe, po hitnom postupku u jednoj brznoj proceduri izabrati nedostajući članovi REM-a poštujući uslov stručnosti i bez politizacije koja je očigledno narušila formiranje ovog tela pre dosta godina – to su neke stvari koje moraju da se rešavaju unutar institucija.

*Sigurno je da smo, kada smo donosili ovu odluku, konsultovali sve izvore i izveštaje koji postoje – pogledajte i naše izjave od početka godine, one govore o dijalogu, danas sam gledao izjave još iz 2017. predsednika SANU koji govori o tome da ne postoji dijalog u našem društvu i on se mora uspostaviti na političkom nivou. Veoma često se javljaju takvi signali, u poslednjem izveštaju Evropske komisije govori o potrebi hitnog uspostavljanja političkog dijaloga, tako da ta reč „hitno“ koja je dva puta pomenuta samo u tom dokumentu govori da je ovo poslednji trenutak u kom se može poslati neka poruka članicama EU i, što je mnogo bitnije, poslati poruku građanima Srbije da je moguće da uređenje ove zemlje koja je prošla kroz sve što je prošla moguće izmeniti u procesu reformi.*

**EWB: Postoji li mogućnost da se razgovori nastave na FPN-u ukoliko ne dođe do sporazuma na ovom poslednjem?**

**Milan Antonijević:** Mislim da je ovaj ciklus zaokružen, mediji su svaki put dobijali materijale koji predstavljaju i CRTA i CeSID i Transparentnost, pojedina medijska udruženja, mislim da je to dovoljno da se zasnuje neki sud o tome šta sve u Srbiji mora da se promeni da biste imali fer i ravnopravne izbore. Bilo kakvo vraćanje na pojedine teme mislim da ne bi imalo mnogo smisla, sva pitanja smo otvorili, učinili smo sve što je u našoj moći, mislimo da je preuzimanje odgovornost za sprovođenje zaključaka na političkim strankama koje su obaveze preuzele. Ne možemo ovaj proces voditi u nedogled, već treba da vidimo koji su njegovi rezultati, i mislimo da je jedino primereno nastaviti praćenje primene onoga što je ispunjeno od onoga što je dogovoreno na FPN-u, ali to neće biti na svakih deset ili nedelju dana kako do sada radimo već u nekim dužim periodima u okviru kojih se ova primena može videti i u praksi.

*\*Intervju je objavljen na portalu European Western Balkans <https://europeanwesternbalkans.rs/>*



O Berlinskom procesu

## ŠTA JE BILO, A ŠTA TEK SLEDI

**Pored transportne, ne treba ni zanemariti ni ljudsku infrastrukturu jer se prvenstveno moraju unaprediti odnosi među ljudima na Zapadnom Balkanu koji su, i dalje pod uticajem političkih narativa, veoma opterećeni nacionalizmima. Naročito je važno da se implementiraju meke mere, u cilju poboljšanja odnosa među mladim ljudima, a korak u pravom pravcu jeste Regionalna kancelarija za saradnju mladih.**

Kada se govori o regionalnoj saradnji među državama Zapadnog Balkana, neizbežno je pomenuti i Berlinski proces. Tako, ni ovogodišnja konferencija Beogradske otvorene škole *Move.Link Engage* nije prošla bez ove značajne teme.

Da se podsetimo, Berlinski proces je inicijativa za jačanje regionalne saradnje zemalja Zapadnog Balkana i njihove evropske budućnosti, pokrenuta pre pet godina, kako i samo ime kaže, u Berlinu. Nakon prvog samita u glavnom gradu Nemačke, održano je još pet, a poslednji je bio u Poznanju u Poljskoj. Sledeći samit predstavljaće predsedam, jer će ga organizovati dve države, od kojih jedna nije članica Evropske unije – Bugarska i Severna Makedonija.

Ipak, Berlinski proces, iako ima pozitivnih strana, bar dosad, nije dao očekivane rezultate. Kod svih strana se oseća zamor i

*Ipak region i dalje trpi još uvek živo ratno nasleđe, potresaju ga bilateralni problemi, a rešenje ovih problema je nemoguće bez snažne političke volje. Međutim, pitanje je u kojoj su meri lideri Zapadnog Balkana spremi da žrtvuju svoje pozicije zarad toga, pa je potrebno da i dalje postoji element uslovljavanja od strane Evropske unije. Ključno je da se politički narativ lidera ne zasniva na prošlosti i istoriji, već da se fokus regiona prebaci na budućnost.*

izvesno razočarenje procesom – među članicama EU zbog ideje o proširenju i njihovoj ambivalentnosti prema zemljama Zapadnog Balkana, a među državama koje pretenduju na članstvo zbog veoma zahtevnog procesa reformi koje moraju biti sprovedene. Ovi faktori utiču na rast frustracije na svim nivoima – EU, nacionalnom, ali i među građanima koji se osećaju izostavljeno iz učešća u procesu. Upitna je transparentnost procesa sprovođenja reformi u zemljama Zapadnog Balkana. Informacije o njemu su nedostupne, javnih rasprava nema, što doprinosi negativnom odnosu prema procesu. Na tragu toga, zapostavljen



Izvor: <https://berlinprocess.info/>

je kapacitet koji bi mediji potencijalno mogli da imaju, kako kroz aktivnije i fokusiranije praćenje, tako i kroz bolje informisanje građana o njemu. Problem predstavlja i to što vlade zemalja Zapadnog Balkana nisu u mogućnosti da adekvatno implementiraju sva sredstva EU, što se može primetiti u slabostima transportne zajednice i infrastrukture. O tome se govori već pet godina, a ona je i dalje veoma fragmentisana, iako bi mogla značajno da doprinese i poboljša saradnju u regionu.

Ipak, pored transportne, ne treba ni zanemariti ni ljudsku infrastrukturu jer se prvenstveno moraju unaprediti odnosi među ljudima na Zapadnom Balkanu koji su, i dalje pod uticajem političkih narativa, veoma opterećeni nacionalizmima. Naročito je važno da se implementiraju meke mere u cilju poboljšanja odnosa među mladim ljudima, a korak u pravom pravcu jeste Regionalna kancelarija za saradnju mladih, koja se smatra jednim opipljivim rezultatom Berlinskog procesa.

***Kod svih strana se oseća zamor i izvesno razočarenje procesom – među članicama EU zbog ideje o proširenju i njihovoj ambivalentnosti prema zemljama Zapadnog Balkana, a među državama koje pretenduju na članstvo zbog veoma zahtevnog procesa reformi koje moraju biti sprovedene.***

Činjenica da sledeći samit organizuju Bugarska i Severna Makedonija predstavlja napredak jer su obe države deo regiona i razumeju situaciju, a u Poznanju je naglašeno da region treba od EU da preuzme vlasništvo nad procesom. A Severna Makedonija, koja je prihvatanjem Prespanskog sporazuma postigla veliki uspeh i pokazala da može rešiti značajne bilateralne probleme, pozicionirala se kao država koja, u saradnji s Bugarskom, ima kapacitet i iskustvo da organizuje novi samit. Neke od tema narednog samita, kako je najavljeno dosad, biće digitalna agenda, bilateralni problemi, infrastruktura, povezivanje, ali i regionalna ekonomska saradnja, mladi i učešće civilnog društva. Ne treba da zaboravimo da duh Berlinskog procesa leži u malim rešenjima, poput pojednostavljivanja kontrole na granicama i da će takvi ustupci doprineti poboljšanju odnosa i saradnje u regionu.

Ipak region i dalje trpi još uvek živo ratno nasleđe, potresaju ga bilateralni problemi, a rešenje ovih problema je nemoguće bez snažne političke volje. Međutim, pitanje je u kojoj su meri lideri Zapadnog Balkana spremi da žrtvuju svoje pozicije zarad toga, pa je potrebno da i dalje postoji element uslovljavanja od strane Evropske unije. Ključno je da se politički narativ lidera ne zasniva na prošlosti i istoriji, već da se fokus regiona prebaci na budućnost.

Uloga civilnog društva u ovom procesu je velika i veoma je važno da ono bude uključeno, ne samo u Berlinski proces, već i u sve faze procesa neophodnih reformi, kao i u svakodnevni rad vlada. Aktivna uloga civilnog društva i kontinuitet u učešću u okviru reformi koje donosi Berlinski proces neophodni su kako zbog mirne tranzicije i prevazilaženja različitih izazova i problema tako i s obzirom na to da civilno društvo može mnogo da doprinese povezivanju građana u zemljama regiona.

*Tamara Arsić,  
Beogradska otvorena škola*

O odgovornosti

## IMA LI ODGOVORNE VLASTI U SRBIJI?

**Samo potpuna vera u regularnost izbornog procesa može stvoriti odgovorne građane, jer osnovni način izražavanja njihovog mišljenja jeste putem izbora. Građani su odgovorni kada učestvuju na izborima, ali sa znanjem i garancijom da će ti izbori biti fer, poštteni i da su im podjednako dostupne informacije o svim političkim opcijama.**

Odgovornost javnih vlasti bi trebalo shvatiti kroz njihovu transparentnost, dostupnost informacija od javnog značaja, javnu i pravnu odgovornost funkcionera, kao i otvorenost procesa donošenja odluka za učešće građana i drugih nevladinih aktera.

Koja je uloga civilnog društva u podsticanju stvaranja i održanja odgovorne vlasti?<sup>1</sup>

Civilno društvo može doprineti jačanju odgovornosti javne vlasti time što će vršiti različite vrste pritiska, bilo kroz direktan rad sa administracijom na svim nivoima vlasti ili kroz monitoring njihovih aktivnosti. Takođe, značajno je podizanje svesti javnosti o pravima i obavezama za dobru i odgovornu upravu. Međutim, na području Zapadnog Balkana čini se da se smanjuje prostor za rad i učešće civilnog društva u donošenju odluka, a samim tim i njegov potencijal za pritisak.

### Prostor za odgovorne građane

Da bi, u jednoj demokratskoj državi, vlast bila odgovorna, trebalo bi da razmišljamo i o povratnoj odgovornosti građana. Ipak, ukoliko se stavimo u kontekst Zapadnog Balkana i Srbije ne možemo da se ne zapitamo – koliki je zapravo prostor za odgovorne građane?

Vlast oseća odgovornost onda kada je smenjiva. Suština odgovornosti svake izvršne vlasti je sistem kontrola i kočnica – kroz parlament i njegove odbore, nezavisne institucije (agencija za borbu protiv korupcije, poverenik za informacije od javnog značaja i podataka o ličnosti, zaštitnik građana itd.), kao i kroz aktivnost samih građana. Međutim, u svim ovim delovima sistema u Srbiji postoje problemi.

Na ozbiljne probleme u funkcionisanju Narodne skupštine ukazivala je Evropska komisija u poslednjem izveštaju o Srbiji, u kojem je navela da postoji hitna potreba da se kreira više prostora za dijalog između partija, da je vladavina koalicija vladajuće partije doprinela padu legislativne debate i parlamentarnoj kontroli egzekutive.

<sup>1</sup> Temama odgovornosti javne vlasti bavili smo se i na konferenciji *Move.Link. Engage: Fundamentals Wanted*, naročito kroz panel „Jačanje odgovornosti vlasti u regionu Zapadnog Balkana“. Ovu konferenciju je organizovala Beogradska otvorena škola, peti put zaredom, 12-13. septembra 2019. godine.



Izvor: <https://www.tlnt.com>

Ako ne postoji debata između partija u parlamentu, zakoni se donose po hitnoj proceduri, ako opozicija većim delom bojkotuje parlament, vlast kontrolom dnevnog reda ruši bilo kakvu smislenu debatu u parlamentu. Kako možemo imati odgovornu vlast u situaciji kada je parlament, kao osnovni mehanizam kontrole izvršne vlasti u svakoj demokratskoj državi, u stanju krize?

Takođe, parlament ostaje gluv i za mišljenja i izveštaje nezavisnih institucija. Od 2014. do 2018. godine, nijedan izveštaj Zaštitnika građana ili Poverenika za informacije od javnog značaja nije razmatran u parlamentu. Ove godine je bio razmatran izveštaj Poverenika, što se može dovesti u vezu sa objavljivanjem oštrijeg izveštaja Evropske komisije o Srbiji. Međutim, više se raspravljalo o ličnosti bivšeg poverenika Rodoljuba Šabića nego o sadržaju samog izveštaja, i to u sklopu nekih drugih tačaka dnevnog reda.

Samo potpuna vera u regularnost izbornog procesa može stvoriti odgovorne građane, jer osnovni način izražavanja njihovog mišljenja jeste putem izbora. Građani su odgovorni kada učestvuju na izborima, ali sa znanjem i garancijom da će ti izbori biti fer i poštteni i da su im podjednak dostupne informacije o svim političkim opcijama. Oni ne mogu biti odgovorni i izlaziti na izbore u dobroj veri ukoliko nisu dobro informisani, ako glasaju pod pritiskom ili pod raznim drugim mehanizmima prinude.

Drugi način delanja građana su i protesti, koji traju u većem ili manjem intenzitetu u Beogradu od novembra 2018. godine, kao i protesti ljudi u manjim sredinama usmereni na lokalne probleme koji proističu direktno iz neodgovornosti nosilaca vlasti i neobaziranja na javni interes, kao što je protest protiv izgradnje mini-hidroelektrana na prostoru Stare planine. Međutim, nijedan od ovih protesta dosad nije naišao na sluh kod nosilaca vlasti, što direktno govori o izbegavanju odgovornosti prema građanima Srbije.

Treći način učešća građana je kroz civilno društvo, naročito kroz organizacije civilnog društva koje pokušavaju da izvrše pritisak na vlast pozivajući na odgovornost u mnogim oblastima i koje su pokušale da pokrenu dijalog između vladajućih stranaka i opozicije kako bi se izborni proces poboljšao. Civilno društvo mora se truditi da bude aktivno, održavati ove vidove pritiska i nuditi moguća rešenja.

### Posrednik kojem se (ne) veruje

Od januara 2019. godine, veći broj opozicionih stranaka bojkotuje parlament, što narušava funkcionalnost ove institucije i obesmišljava demokratske procedure. Postoji inicijativa nekih opozicionih i vanparlamentarnih stranaka kojom se poziva Evropski parlament da posreduje u dijalogu između vlasti i opozicije.

Ujedno, uz posredovanje nevladinih organizacija održava se serija okruglih stolova na različite teme koje OCD prepoznaju kao problematične i kao prepreke za demokratske i slobodne izbore u Srbiji.

U ovom trenutku, imajući u vidu i nešto teži rečnik u izveštaju Evropske komisije, kojim EU pravi svojevrсни diplomatski pritisak, a kako se izvršna vlast pokazala nesposobnom da istinski razmotri zahteve opozicije i građana u vezi sa fer izbornim uslovima i slobodom medija, možda je i poželjna uloga Evropskog parlamenta. Ukoliko bi EP pristao da bude iskreni posrednik u ovom dijalogu, bez zadnjih namera u vidu legitimizacije postojećeg sistema tako što bi se opozicija odvratila od planiranog bojkota izbora, on bi možda zaista mogao posredovati približavanju stavova opozicionih stranaka vlasti i ukazati na to da demokratija nije samo vladavina većine već svih građana kroz različite mehanizme kontrola i kočnica.

*Milica Mijatović,  
Beogradska otvorena škola*



Izvor: <https://medium.com>

Karijerno vođenje

## GDE JE SRBIJA, A GDE SU DRUGI

**Godišnje istraživanje o položaju i potrebama mladih koje sprovodi Ministarstvo omladine i sporta pokazuje da i dalje 69% mladih nikada nije bilo uključeno ni u jednu od aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja. Konkretno, kako ispitanici navode, to znači da oni nisu bili informisani ni o obrazovnim opcijama, a ni o zanimanjima i tržištu rada niti su prošli kroz karijerno savetovanje i radionice na temu veština važnih za aktivno traženje posla i planiranje karijere.**

Svaka osoba se u nekom trenutku suočava s promenama i pitanjima – kako naći posao ili ga promeniti, kako izabrati srednju školu, fakultet ili visoku školu ili kako vratiti obrazovanju nakon nekoliko godina rada. Te nimalo jednostavno odluke donose se u kontekstu sveta rada, sveta u kojem su jedina konstante nesigurnost i stalna promena. Karijerno vođenje i savetovanje je termin koji se odnosi na podršku pojedincima u cilju donošenja karijernih odluka zasnovanih na pouzdanim informacijama. Uz ovo se često dodaje atribut celoživotno kako bi se ukazalo na činjenicu da je ono potrebno građanima svih uzrasta i u svim životnim periodima.

U poslednjih nekoliko godina, na nivou Evropske unije karijerno vođenje i savetovanje je redovno deo inicijativa u oblasti politika obrazovanja, zapošljavanja, socijalne i omladinske politike. Od prevencije ranog napuštanja obrazovanja i garancije za mlade, do mera za podršku dugoročno nezaposlenima i razvoja veština građana, ono je jedna od nezaobilaznih stavki. To ne treba da čudi. Naime,

istraživanja pokazuju da karijerno vođenje ima pozitivne efekte u pogledu prevencije nezaposlenosti, smanjenja broja osoba koje napuštaju školovanje, povećanja zainteresovanosti za školu i uspeh u školi, uspešne tranzicije s nižih na više nivoe obrazovanja, kao i u pogledu socijalnog uključivanja.

Prateći dve Rezolucije Saveta o celoživotnom vođenju, u periodu od 2007. do 2015. godine, naročito se radilo na razmeni iskustva i uzajamnom učenju u ovoj oblasti kroz rad Evropske mreže politika celoživotnog vođenja. Trenutno, u 36 evropskih država kroz Euroguidance, evropsku mrežu za podršku karijernom vođenju i savetovanju, nacionalni centri sprovode brojne aktivnosti. Ipak, uzimajući u obzir rezultate istraživanja u kojima se kaže da je samo jedna od četiri osobe u zemljama Evropske unije koristila uslugu karijernog vođenja, kao i da je pre svega reč o osobama koje su koristile ove usluge u toku obrazovnog procesa i koje završavaju visoko obrazovanje, potrebno je dalje raditi na unapređenju dostupnosti usluga.

### Srbija i nedovoljne mere

Šta se za ovo vreme dešavalo u Srbiji u pogledu karijernog vođenja i savetovanja i kakva je situacija sada? S jedne strane, dosta toga, a s druge, još uvek nedovoljno. U periodu od 2010. do 2014. godine, na snazi je bila Strategija karijernog vođenja i savetovanja, a i nakon toga karijerno vođenje je uključeno u strateške i zakonske dokumente u oblasti obrazovanja, zapošlja-



Izvor: <http://t2online.com>

vanja i omladinske politike. Kroz brojne aktivnosti povećana je zastupljenost karijernog vođenja i savetovanja u svim nivoima obrazovanja, ono je bolje integrisano u rad s mladima, zatim, povećan je broj dostupnih resursa za karijerne praktičare i podsticano je njihovo umrežavanje i uzajamno učenje. Ova tema je još uvek veoma aktuelna – pre nepuna dva meseca usvojen je i Pravilnik o standardima usluga karijernog vođenja i savetovanja koji imaju za cilj uspostavljanje sistema kvaliteta u ovoj oblasti.

***Kako da se odaberu relevantni izvori informisanja o obrazovnim i karijernim mogućnostima, planira karijerni razvoj i njim upravlja u uslovima neočekivanih promena, to nisu pitanja na koja treba da se odgovara samostalno ili samo uz podršku porodice i prijatelja. Ovo su pitanja za koja je, ukoliko je to potrebno, važno imati podršku stručnjaka, kako se odluke koje se donesu ne bi pretočile u visoke stope nezaposlenosti, rano napuštanje školovanja ili dugo zaglavljivanje u tranziciji iz obrazovanja u svet rada.***

Zašto su sve ove aktivnosti, iako važne i značajne, još uvek nedovoljne? Godišnje istraživanje o položaju i potrebama mladih, koje sprovodi Ministarstvo omladine i sporta, pokazuje da i dalje 69% mladih nikada nisu bili uključeni ni u jednu od aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja. Konkretno, kako ispitanici navode, to znači da oni nisu bili informisani ni o obrazovnim opcijama, a ni o zanimanjima i tržištu rada niti su prošli kroz karijerno savetovanje i radionice na temu veština važnih za aktivno traženje posla i planiranje karijere. Pri tome, treba imati u vidu da su u ovom istraživanju ispitane samo mlade osobe, a da je pitanje kakvi bi rezultati bili da su obuhvaćene i druge uzrasne grupe.

Kako još znamo da su mere koje se sprovode nedovoljne? Jedna od aktivnosti predviđenih Strategijom karijernog vođenja i savetovanja – uspostavljanje mehanizma koordinacije karijernog vođenja u sektorima obrazovanja, zapošljavanja i rada sa mladima – još uvek nije realizovana. To je od izuzetnog značaja kako bi se, s jedne strane, izbeglo bespotrebno dupliranje mera koje se sprovode, a s druge strane, da se ne bi dogodilo da oni kojima je podrška potrebna, ne mogu da je dobiju. „Preporuka je da se koordinacija politika celoživotnog vođenja tretira kao prioritet“, navodi Helmut Zelot iz Evropske fondacije za obuku u analizi iz 2011. godine.

## Moguća misija

Da ovo nije teškoća samo u Srbiji, već u celom regionu Zapadnog Balkana, pokazali su rezultati regionalne analize koju je prošle godine u saradnji sa partnerima sprovedla Beogradska otvorena škola. Iako su u većini zemalja učinjeni pokušaji da se neki mehanizam koordinacije i saradnje uspostavi, oni se nisu pokazali kao delotvorni i održivi. Pa ipak, pored drugih zemalja Evropske unije, i Hrvatska pokazuje da ovo nije nemogući poduhvat. U Hrvatskoj je 2014. godine uspostavljen Forum za celoživotno profesionalno usmeravanje i razvoj karijere, čija je uloga da obezbedi povezivanje svih ministarstava, organizacija i ustanova koje se bave ovom temom i čiji predstavnici zajedno promišljaju dalje korake.

Šta bi trebalo da bude naredni korak za bolju podršku karijernom razvoju pojedinaca? Za početak, potrebno je usvajanje standarda usluga karijernog vođenja i savetovanja kako bi se pratio i niz mera koje će osigurati njihovu primenu od strane osnovnih i srednjih škola, fakulteta, karijernih centara, kancelarija za mlade, Nacionalne službe za zapošljavanje i svih drugih koji pružaju ove usluge. Pri tome je nužno da to bude praćeno i efektivnom koordinacijom, za šta je preko potrebno uspostavljanje održivog mehanizma za komunikaciju ministarstava i drugih predstavnika javnih institucija, poslovnog sektora, pružaoca usluga i organizacija civilnog društva koje se bave ovom temom.

Kako da se odaberu relevantni izvori informisanja o obrazovnim i karijernim mogućnostima, planira karijerni razvoj i njim upravlja u uslovima neočekivanih promena, to nisu pitanja na koja treba da se odgovara samostalno ili samo uz podršku porodice i prijatelja. Ovo su pitanja za koja je, ukoliko je to potrebno, važno imati podršku stručnjaka, kako se odluke koje se donesu ne bi pretočile u visoke stope nezaposlenosti, rano napuštanje školovanja ili dugo zaglavljivanje u tranziciji iz obrazovanja u svet rada.

*Aleksandra Đurović,  
Beogradska otvorena škola*

Koji je razlog da se pripremimo za dolazeću zimu (a nije Noćni kralj)

## ZIMSKI VAZDUH, IGRA PRESTOLA I ZAPADNI BALKAN

Prema poslednjem Izveštaju Ujedinjenih nacija, objavljenom u leto 2019. godine, zagađenje vazduha u zemljama Zapadnog Balkana prevazilazi zakonom dopuštene i zdravstveno bezbedne norme i do pet puta. Građani Zapadnog Balkana žive zbog toga u proseku 1,3 godina kraće. Svaka peta prevremena smrt posledica je zagađenja vazduha. Svetska zdravstvena organizacija procenila je da je u 2016. godini u Srbiji, usled toga, došlo do preko 11.400 prevremenih smrti. Ceo jedan manji grad je nestao.

Brace yourself. Winter is coming.

Kad Ned Stark na samom početku serije Igra prestola izgovori ovu čuvenu rečenicu – on najavljuje dolazeću opasnost, neizvesnost, strah od Belih hodača, smrti i sve ono što u Vinterfelu dolazi sa zimom i plaši Severnjake.

Mi, složićete se, ipak nismo u Vinterfelu. I ne moramo, kao Severnjaci, da strahujemo od predstojeće zime. Svi, sasvim sigurno, imamo lepše asocijacije kad pomislimo na to godišnje doba – pahulje, vunene rukavice, pucketanje vatre, topli čajevi i još topliji zagrljaji, praznici i zimske radosti. Ipak, da li je zima bezbedno godišnje doba za nas, stanovnike zemalja Zapadnog Balkana, ili treba da je se plašimo, kao i stanovnici kraljevina Vesterosa? Dok u Vesteros

*Za razliku od vladara Vinterfela koji stanovnike redovno i često upozoravaju na opasnosti dolazeće zime, naši vladari nažalost nemaju tu potrebu. Osim jednom godišnje kad se objavi izveštaj o kvalitetu vazduha, te nam onda kažu kakav je vazduh bio – prošle godine. A i tada nismo sigurni kako da tumačimo informacije koje nam nadležni daju.*

zima dovodi Noćnog kralja i vojsku mrtvih, na Zapadnom Balkanu zima znači: ugalj, mazut, cepanice, neočišćeni dimnjaci i zastareli kotlovi, miris gareži u vazduhu, disajni problemi i težak, dugotrajan smog koji pritiska misli i pluća, ponekad i danima. Iako nema Belih hodača, ipak ima žrtava. O vazduhu najčešće mislimo tada, tokom zimskih meseci. Tokom tog perioda Srbija i ostale zemlje Zapadnog Balkana postaju šampioni evropskog kontinenta. Probičaju granice i postavljaju rekorde. U zagađenju vazduha. Prema poslednjem Izveštaju Ujedinjenih nacija<sup>1</sup>, objavljenom u leto 2019. godine, zagađenje vazduha u zemljama Zapadnog Balkana

<sup>1</sup> <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/press-release/air-pollution-responsible-one-five-premature-deaths-19-western>



Izvor: <https://naslovi.net>

prevazilazi zakonom dopuštene i zdravstveno bezbedne norme i do pet puta. PET puta. Šampionski. Građani Zapadnog Balkana žive zbog toga u proseku 1,3 godina kraće. To i ne zvuči tako mnogo, sve dok je to samo brojka. Zamislite sad da je u pitanju Vaša baka, majka ili Vi sami. Da li Vam 1,3 oduzete godine života i dalje zvuče malo? Zbog zagađenja vazduha na Balkanu se umire ne samo ranije nego i češće. Kažu – svaka peta prevremena smrt posledica je zagađenja vazduha. Svetska zdravstvena organizacija procenila je da je u 2016. godini u Srbiji, usled zagađenja vazduha, došlo do preko 11.400 prevremenih smrti<sup>2</sup>. Dakle, ceo jedan manji grad – nestao. Nisu ga spalili Drogon, Regal ni Vizerion, već sasvim običan vazduh. Osim prevremenih smrti, posledice ovako visokih nivoa zagađenja vazduha su i različite vrste hroničnih oboljenja<sup>3</sup>, smanjena produktivnost, i generalno – smanjen kvalitet života građana. Sve ovo košta građane Srbije i ima uticaj na ekonomiju cele zemlje. Svetska zdravstvena organizacija, OEBS i Evropska unija procenili su da su 2010. godine troškovi prevremenih smrti usled zagađenja vazduha iznosili čak 33% bruto društvenog proizvoda Srbije<sup>4</sup>. TREĆINU. U 2016. godini troškovi zdravstvenog sistema vezani za tretiranje posledica zagađenja vazduha dostigli su četiri MILIJARDE evra<sup>5</sup>.

Evropska komisija i Evropski parlament su takođe upozorili na alarmantno visoke nivoe zagađenja vazduha kojima su izloženi građani Srbije, ali i ostalih zemalja Zapadnog Balkana<sup>6</sup>. I traže od naših vlasti da poboljšaju sistem praćenja kvaliteta vazduha, unaprede dostupnost, kvalitet i pristupačnost informacija o kvalitetu vazduha kako bi ih građani razumeli, da uspostave instrumente za unapređenje kvaliteta vazduha poput lokalnih planova i nacionalne strategije. Šta su nadležni od svega toga uradili? Ponešto jesu. Ali ne baš mnogo, sudeći po poslednjem Izveštaju Evropske komisije koji kaže da je Srbija u oblasti zaštite životne sredine postigla ograničen napredak. Strategije za zaštitu vazduha i dalje nema, a samo nekoliko gradova je donelo zakonom obavezne planove kvaliteta vazduha. O primeni planova – nema podataka. Energetska zajednica, čija je Srbija članica, takođe donosi standarde u vezi kvaliteta vazduha koje smo se obavezali da ćemo ispuniti. Ali ni tu baš ne možemo da se pohvalimo<sup>7</sup>.

Osim što su izloženi zagađenju vazduha, građani Srbije nisu izloženi i adekvatnim informacijama o tome. Za razliku od vladara Vinterfela koji stanovnike redovno i često upozoravaju na opasnosti dolazeće zime, naši vladari nažalost nemaju tu potrebu. Osim jednom godišnje kad se objavi izveštaj o kvalitetu vazduha te nam onda kažu kakav je vazduh bio – prošle godine. A i tada nismo sigurni kako da tumačimo informacije koje nam nadležni daju. Kad zima stigne, a s njom i vazduh težak za disanje, tada od nadležnih ne stižu upozorenja i preporuke šta nam je činiti. Tokom protekle godine, u danima sa najvišim nivoima zagađenja, neke od izjava nadležnih su bile: Vazduh u Beogradu je dobar, do umereno zagađen<sup>8</sup>;

2 <http://apps.who.int/gho/data/node.main.BODAMBIENTAIRDTHS?lang=en>  
<http://apps.who.int/gho/data/node.main.BODHOUSEHOLDAIRDTHS?lang=en>

3 [https://www.env-health.org/IMG/pdf/heal\\_briefing\\_air\\_serbia\\_eng.pdf](https://www.env-health.org/IMG/pdf/heal_briefing_air_serbia_eng.pdf)

4 [http://www.euro.who.int/\\_\\_data/assets/pdf\\_file/0004/276772/Economic-cost-health-impact-air-pollution-en.pdf](http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/276772/Economic-cost-health-impact-air-pollution-en.pdf) strana 28.

5 [https://www.env-health.org/wp-content/uploads/2018/08/unpaid\\_health\\_bill\\_serbian\\_pr\\_en.pdf](https://www.env-health.org/wp-content/uploads/2018/08/unpaid_health_bill_serbian_pr_en.pdf)

6 [http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0478\\_EN.html](http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0478_EN.html)  
[http://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu\\_dokumenta/godisnji\\_izvestaji\\_ek\\_o\\_napretku/20190529-serbia-report\\_SR\\_-\\_REVIDIRANO.pdf](http://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/20190529-serbia-report_SR_-_REVIDIRANO.pdf), [http://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu\\_dokumenta/godisnji\\_izvestaji\\_ek\\_o\\_napretku/izvestaj\\_ek\\_o\\_srbiji\(1\).pdf](http://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_o_srbiji(1).pdf)

7 [https://www.energy-community.org/dam/jcr:05c644e0-3909-4c26-84f5-e1cd-b63e1af4/ECS\\_IR2018.pdf](https://www.energy-community.org/dam/jcr:05c644e0-3909-4c26-84f5-e1cd-b63e1af4/ECS_IR2018.pdf), strana 170.

8 <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3392645/kakav-vazduh-udisemo.html>

**Možemo li da se zaštitimo? Naravno da možemo. Možemo da se okrenemo Suncu. Ili vetru. Ili šumama. Ili da energiju pametnije i efikasnije koristimo. Da gradimo pametne zgrade. IT tehnologije i četvrta industrijska revolucija su isto saveznici u toj borbi.**

**Možemo, na primer, i da primenjujemo propise koje smo već usvojili i da donesemo odluku da nam je zdravlje važno.**

Nemamo zvaničan dopis da je vazduh zagađen u Valjevu<sup>9</sup>. Tih dana je koncentracija PM10 čestica u pojedinim gradovima bila i do 12 puta veća od dozvoljenih dnevnih graničnih vrednosti. Ali – nije bilo zvaničnog dopisa. Pa nije bilo ni reakcije. A ni akcije kojom bi se stanje popravilo.

Odakle nam dolazi zagađenje vazduha i možemo li da se zaštitimo? Za razliku od Vesterosa, mi nemamo Zid koji nas čuva. Zagađenje dolazi iz procesa proizvodnje toplotne i električne energije spaljivanjem fosilnih i drugih goriva u dotrajanim i neefikasnim uređajima i postrojenjima. Dolazi iz saobraćaja, poljoprivrede i industrijskih procesa<sup>10</sup>. I nema zida koji će ga zaustaviti – vazduh prelazi sve granice i ujedinjuje nas u svom pogubnom delovanju. Možemo li da se zaštitimo? Naravno da možemo. Kako nemamo Deneris i njene zmajeve (koji bi definitivno bili od pomoći kao obnovljivi izvori energije), možemo da se okrenemo Suncu. Ili vetru. Ili šumama. Ili da energiju pametnije i efikasnije koristimo. Da gradimo pametne zgrade. IT tehnologije i četvrta industrijska revolucija su isto saveznici u toj borbi. Možemo, na primer, i da primenjujemo propise koje smo već usvojili i da donesemo odluku da nam je zdravlje važno. Put EU integracija zemalja Zapadnog Balkana je još jedan od načina da se zaštitimo od zagađenja vazduha. Taj je put za zemlje Zapadnog Balkana poput ujedinjavanja kraljevina Vesterosa u konačnoj borbi protiv Noćnog kralja: prepoznali su da imaju zajednički problem i da ga mogu samo zajedničkim delovanjem rešiti. Na tom putu možemo usvojiti i primeniti adekvatne norme ponašanja, primeniti EU standarde kvaliteta vazduha, koristiti najbolje dostupne tehnologije u načinu na koji proizvodimo i trošimo energiju ako zajedno postavimo cilj da živimo zdravo i bezbedno, čak i tokom zime.

No, čini se da je realnost takva da su ovo još uvek preteški zadaci za nas na Zapadnom Balkanu. I da do zdravog i bezbednog vazduha nećemo baš brzo stići. Predstoji nam još jedna zima.

Dakle, da poslušamo Neda Starka: Pripremite se. Zima dolazi.

Mirjana Jovanović,  
Beogradska otvorena škola

9 <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/nevidljivi-ubica-famoznu-pm-10-cesticu-udisemo-svaki-dan-a-godisnje-odnese-6000/0xmjnr2>

10 [http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh2018\\_final.pdf](http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh2018_final.pdf), str. 15-19.



## PROJEKAT „YOU4EU – UČEŠĆE GRAĐANA 2.0“

Na koje načine se građani mogu uključiti u procese kreiranja javnih politika? Koji su koraci neophodni u unapređenju direktne demokratije? Koji mehanizmi za prijavu korupcije su dostupni građanima?

Ovim pitanjima počinje publikacija „50 Questions from YOU to the EU“ koja daje pregled važnih društvenih i političkih problema i izazova na lokalnom, nacionalnom i nivou Evropske unije. Publikacija je rezultat zajedničkog rada Beogradske otvorene škole i partnera iz Crne Gore (Institut alternativa), Hrvatske (Gong), Slovenije (PiNA) i Španije (Access Info Europe) u okviru projekta „YOU4EU – Učešće građana 2.0“, koji je podržala Evropska unija kroz program Evropa za građane i građanke.

Izrada publikacije je trajala od decembra 2018. do jula 2019. godine i obuhvatila je tri faze:

### Građani pitaju

Tokom decembra 2018. i januara 2019. godine, partneri na YOU4EU projektu organizovali su kampanju na društvenim mrežama s ciljem aktiviranja građana u preispitivanju i oceni javnih politika koje u poslednje vreme najviše privlače pažnju javnosti. Kako bismo dobili što konkretnija pitanja i komentare, diskusija na mrežama je moderirana u okviru tema koje smo mapirali kao ključne za kvalitetniji život građana, a uzimajući u obzir postojeće aktivnosti, inicijative i kritike koje dolaze iz civilnog društva. Tema dobre uprave bila je zajednička za kampanje u svim zemljama koje učestvuju na projektu, dok su ostale teme pokrivala jednu ili više zemalja, u zavisnosti od specifičnosti njihovih sistema (evropske integracije, izbori za Evropski parlament, zaštita životne sredine itd.).

### Donosioci odluka odgovaraju

Nakon završetka kampanje na društvenim mrežama, izvršena je selekcija od oko 50 pitanja koja su građani najčešće postavljali i na osnovu njih napravljeni su upitnici za nosioce vlasti i aktere iz civilnog društva koji su identifikovani kao najmerodavniji u pružanju adekvatnih odgovora. Poslato je ukupno 647 upitnika u svih pet zemalja, a odgovori su stigli od 181 pojedinca, institucije ili organizacije civilnog društva.

### 50 ključnih pitanja i odgovora

Pitanja građana i odgovori koji su pristigli bili su osnova za izradu publikacije na engleskom jeziku koja je nazvana „50 Questions from YOU to the EU“ i koja pruža uvid u stepen uspešnosti kreiranja i implementacije javnih politika sa stanovišta građana i nosilaca vlasti.

Ukazujući na postojeće prakse i ciljeve, publikacija prikazuje neke od problema koji se javljaju u procesu kreiranja javnih politika, kao i njihove domete i svrsishodnost. S obzirom na to da je publikacija zasnovana na problematizovanju stepena uključenosti građana u procese odlučivanja, partneri na projektu su identifikovali ključne prepreke koje onemogućavaju kreiranje inkluzivnog procesa odlučivanja, otvorenog za sve zainteresovane građane.

Još jednom je potvrđeno da je unapređenje transparentnosti i građanskog učešća preko potrebno i da predstoji još dosta koraka kako bi se ojačala komunikacija između građana i javnih institucija, kao i postojeći mehanizmi učešća građana u procesu odlučivanja.

A za početak su nam neophodni građani svesni svojih prava i institucije svesne svojih obaveza prema tim istim građanima.

*Marija Todorović,  
Beogradska otvorena škola*



With the support of the  
Europe for Citizens Programme  
of the European Union



**YOU4EU**

Izvor: Arhiva BOŠ-a



**BOŠ**  
BEOGRADSKA  
OTVORENA  
ŠKOLA

Beogradska otvorena škola

Masarikova 5/16,  
11000 Beograd, Srbija

T: +381 11 30 61 372  
F: +381 11 36 13 112  
E: [eupregovori@bos.rs](mailto:eupregovori@bos.rs)  
W: [eupregovori.bos.rs](http://eupregovori.bos.rs) i [www.bos.rs](http://www.bos.rs)  
S: [facebook.com/BOSPolicyLab](https://www.facebook.com/BOSPolicyLab)  
S: [twitter.com/BOSPolicyLab](https://twitter.com/BOSPolicyLab)



FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA  
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

# PROGOVORI O PREGOVORIMA

Ukoliko želite da redovno dobijate bilten  
„Progovori o pregovorima”, prijavite se [OVDE](#).

Stalo nam je do Vašeg mišljenja i povratne informacije  
– molimo Vas da s nama kontaktirate odgovorom na  
mejl [eupregovori@bos.rs](mailto:eupregovori@bos.rs) i pošaljete nam sugestije o tome  
kako možemo da poboljšamo ovaj bilten. Takođe, ukoliko  
smatrate da bilten nije relevantan za Vaš delokrug rada ili  
ako niste zainteresovani da ga primete ubuduće, možete  
nam poslati mejl na [eupregovori@bos.rs](mailto:eupregovori@bos.rs).